

Předmluva

Psal se rok 1414 a po dlouhé a vyčerpávající zimě jaro konečně nabíralo na síle. Na obzoru se rýsovaly stíny náboženských nepokojů, které měly brzy otrást celou zemi. V Praze, sídle krále Václava IV., to vřelo neklidem. Mistr Jan Hus, který nejprve našel útočiště na Kozím Hrádku a nyní pobýval na hradě Krakovec u Rakovníka, ostře kritizoval církevní hodnostáře a žádal nápravu. Jeho slova se šířila jako oheň a získávala si stále víc stoupenců, ale také nepřátel. Věřící se dělili na dva tábory, a proto se mnoho lidí začínalo obávat vojenských střetů.

Pro obyčejné lidi, poddané pánů z Pernštejna, se však každodenní starosti točily kolem přežití a plnění povinností vůči svému pánu. Jejich život byl tvrdý, plný odříkání a náboženské spory se jim zdály vzdálené. Přesto však vnímali napětí, které se šířilo zemí, a obávali se, co jim budoucnost přinese.

Studená, malá vesnice uprostřed moravských lesů byla místem, kde se tvrdá práce mísila s vírou a pověrami. Život poddaných ve vesničce sevřený mezi hustými lesy a obzorem Žďárských vrchů byl náročný a plný povinností.

Byla to malá vesnička, součást rozsáhlého panství pánů z Pernštejna. Tito mocní šlechtici, věrní stoupenci krále Václava IV., vlastnili rozsáhlé majetky na Moravě i v Čechách. A spolu s půdou vlastnili i lidi, kteří v dané oblasti žili.

Poddaní byli povinni sloužit svému pánovi mnoha způsoby. Tato práce zabírala většinu jejich času a sil. Muži pracovali na panských polích, orali s voly, seli, sklízeli úrodu a starali se o dobytek. V lese těžili dřevo, pálili dřevěné uhlí a chytali ryby v blízkém potoku. Během období sklizně trávili hodně času na panském a málo času jim zbývalo na jejich vlastní. Ženy se staraly o domácnost, vařily

a pečovaly o děti. Pracovaly a obdělávaly půdu na malých políčkách, které náležely k jejich obydlí, a často musely zastat veškerou práci za muže, když ti plnili povinnosti vůči svým pánům. Avšak během sklizně a žní pracovaly i ony spolu s muži na polích. Svým políčkům a zajištění obživy se mohly věnovat až po splnění všech povinností. I děti od útlého věku pomáhaly, kde bylo třeba.

Kromě práce museli rolníci odvádět svému pánovi daně. Tyto daně se platily v naturáliích, tedy v produktech, které vypěstovali nebo vyrobili. Odevzdávali část své úrody, dobytka, drůbeže a dalších produktů. Poddaní byli také povinni platit svému pánovi různé poplatky. Platili za užívání mlýna, za pastvu dobytka na panských loukách a za další služby.

Chatrče ve Studené byly postaveny z hrubého dřeva a hlíny. Jejich střechy z drnů a mechu se musely často měnit a neustále utěšňovat, aby dovnitř nepronikl déšť a neponičil jejich nuzný majetek. Vnitřek byl tmavý a vlhký, s hliněnou podlahou a jedinou místností, která sloužila k odpočinku i vaření zároveň. Nábytek byl skromný – dřevěný stůl, lavice a slamník na spaní, kde spávali pohromadě, aby se za chladných večerů zahřáli.

Jejich strava byla skromná a sestávala především z různých kaší, zeleniny, chleba a ovoce. Maso si mohli dovolit jen zřídka, a to ještě ne každý. V zimním nedostatku se na stole nezřídka objevovaly i nastavované kaše z drcených žaludů a bukvic a ve zvláště krutých zimách dokonce i s příměsí stromové kůry. Často chodívali do lesa sbírat vše, co z půdy vyrostlo, a les daroval.

Lidé pracovali od svítání do soumraku a jejich práce byla namáhavá a nebezpečná. Ale i přes všechny těžkosti si lidé dokázali najít čas na odpočinek a zábavu. Večer se scházeli u ohně, vyprávěli příběhy a zpívali písně. Avšak ani v tuto chvíli jejich ruce nezahálely. Věnovali se drobným ručním pracím: pletli proutěné koše, vyřezávali dřevěné

předměty každodenní potřeby či hračky pro děti.

Víra hrála v životě lidí důležitou roli. Do kostela do nepříliš vzdálené vesnice chodili každou neděli a při svátcích, aby se modlili a prosili o ochranu před zlými silami, dobrou úrodu, zdraví pro své bližní. Věřili také v různé pověry a obávali se nadpřirozených bytostí.

Lesy kolem Studené byly plné tajuplných zákoutí. Mezi lidmi kolovaly zkazky o duších zemřelých poutníků, co nedošli klidu. O čarodějnicích, skrývajících se v nejhlubším srdci lesa, a dalších nadpřirozených bytostech. Proto se také vyhýbali nočním návštěvám lesa, jak jen mohli. Věřili, že jim tam hrozí smrtelné nebezpečí. Divý muž nebo Hejkal byly hrůzu nahánějící bytosti. A nejen ty. Byly tam bludičky, tajemná světélka, která zavedou pocestné do zrádných močálů či hlubin lesa, ze kterých již nikdy nenajdou cestu ven. Čarodějnice v chýši, stojící v nejhlubším srdci lesa, která vám buď pomůže, nebo vás urkne a promění v divoké zvíře. Ale nejen v lese se skrývaly tyto nebezpečné bytosti. V poledne se na cestách zjevovaly Polednice, které unášely děti a trestaly ty, kdo nectili tuto hodinu odpočinkem. A v korytě potoka, kde byla voda hlubší a temnější, číhal vodník na svou příležitost.

Kromě nich se v lesích skrývali i tací, co prchali před zákonem. Nezáleželo na důvodu, proč se touto cestou vydali – ať už kvůli pytláctví, k němuž je dohnal pláč hladových dětí. Či kvůli pokácení stromu, aby v zimě nezmrzli, nebo jen kvůli rozmaru počasí, kvůli němuž neměli na zaplacení daní. Něco jíst museli a mnohým se zdálo nejsnazší přepadnout kupce s naloženým vozem zboží. Málokdo setkání s těmito mordýři přežil. A ten, kdo vyvázl, sice podstatně chudší, ale živý, ještě mohl mluvit o štěstí.

Nebezpečí číhalo na každém kroku.

Kapitola I.

Rozbřesk nad Studenou přicházel pomalu, jako by se zdráhal rušit ticho nad probouzející se vesnicí.

První sluneční paprsky se nesměle prodraly skrze husté koruny staletých dubů a buků a osvětlily drnové střechy chatrčí, které se krčily podél klikaté cesty. Hustá šedivá mlha se líně zvedala z luk a polí, odhalujíc postavy vesničanů vycházejících ze svých obydlí.

V malé dřevěné chýši na okraji vesnice, tam, kde se poslední obydlí dotýkalo ještě nocí ztemnělého lesa, se probudila mladá dívka Doubravka.

Její matka, stará a unavená žena, jejíž tvář nesla stopy těžkého života, už měla rozdělaný oheň v ohništi a začínala připravovat skromnou snídani. Připravila kotlík k ohni a hledala, z čeho udělá řídkou kaši, která by jim dala sílu na tento den.

„Dobré ráno, maticčko,“ popřála Doubravka mamince, zatímco brala do rukou hrubý vlněný oděv. Lněná košile, ve které spala, byla sešitá z několika záplat, z nichž některé byly z jiného odstínu lnu, což svědčilo o letech zašívání a zvětšování. Přes košili si oblékla hrubý vlněný šat, jehož okraje byly notně roztřepené. Lněným provázkem si ho stáhla kolem pasu. Měla ještě jednu spodní košili a lehčí lněné šaty, které nebyly tak omšelé jako to, co si právě oblékla, ale více oblečení neměla. Hadrovou obuv nechala viset na dřevěném hřebu trčícím ze zdi. Zem již nebyla tak studená, aby nemohla chodit bosá, a musela si je šetřit.

„Dejž to Pánbůh,“ odpověděla jí matka a podávala vědro na vodu. „Přines, prosím, čerstvou vodu z potoka, ať mohu zavařit na kaši. A nezdržuj se!“ dodala mírně.

Doubravka popadla vědro a vyběhla ven, kde se zhluboka

nadechla čerstvého ranního vzduchu. Ranní paprsky ji udeřily do očí. Do jejich malé chýše pronikalo světlo jen škvírami ve dřevěných zdech a jedním malým otvorem místo okna a nikdy ne tolik, aby nemusela mhouřit oči po otevření hrubého prkna, zavěšeného na dřevěných čepech, které sloužilo jako dveře.

Vesnice se probudila k životu. Z chýší vycházeli lidé za svými povinnostmi. Muži, jejichž ruce byly ztvrdlé prací na polích a v lese, se chystali na celodenní dřinu. Tváře žen byly poznamenány starostmi, čím večer nakrmí rodinu. Šly s vědry pro vodu k potoku, který se líně vinul podél okraje vesnice. Děti, jejichž líce se rděly chladným ranním vzduchem, se honily kolem lípy rostoucí uprostřed vesnice. Její větve vypadaly jako ochranná křídla, rozprostřená nad volným prostranstvím, kde se k večeru všichni scházeli.

Z děr ve střeších chatrčí se valil šedý dým z ohně, který se mísil s ranní mlhou a o to více znesnadňoval ranním paprskům proniknout do právě otevíraných oken. Již takto zrána rozdělávali oheň pro ohřátí zbytků večere či přípravu čerstvé kaše. Vzduchem se nesla vůně čerstvě upečeného chleba z okna kovářova stavení - jediného domu ve vesnici s kamennými základy. Kohouti kokrhali a slepice kdákaly, oznamující příchod nového dne.

„Dobré jitro, Barborko,“ pozdravila vesele Doubravka ženu, která šla stejně jako ona s vědrem pro vodu.

„Dobré ráno, Doubravko. Jak se má matka? Už je jí lépe?“ optala se žena v oblečení, které sice neslo známky každodenní práce, ale bylo jen s jedinou záplatou, v hadrových botách a šátkem na hlavě.

„Dejž to Pánbůh, už je jí o něco lépe. Ale víš, ta zimní nemoc ji hodně sebrala. Stále se z toho úplně nevzpamatovala.“ Duben byl sice v plném proudu, ale zima se Magdaleně zaryla hluboko do kostí.

„Věděla jsem, že tě tu potkám. Tady máš kousek chleba. U nás se dnes peklo, tak ať má Magdalena něco lepšího,“ podávala jí

kovářova žena maličký bochníček chleba zabalený v kuse látky.

„Moc děkuji, Barborko. Ani nevíš, jak nám to pomůže,“ děkovala jí Doubravka, rdící se nad její laskavostí, opatrně schovala vlažný chléb do záhradří a rozběhla se i s vodou domů. V ranním chladu ji i přes látku hřál mezi jejími mladými prsy.

Když vešla do temné chatrče, matka ji už čekala a opravovala díru v proutěném koši, který jim byl věrným společníkem při práci již mnoho let.

„Matko, Barborka nám dala kus chleba,“ zvesela oznamovala dívka, zatímco postavila kotlík na ohniště a nalila do něho část vody z vědra.

„Dejž jí Pánbůh zdraví, je to hodná žena. Ale schovej ho, Doubravko, sníme ho až k večeři. Teď bude kaše.“ A s těmi slovy postavila matka opravený koš na stůl a vhodila do kotlíku hrst pohanky a velkou dřevěnou lžící začala míchat.

Doubravka se mezitím pustila do práce na zahrádce u chatrče. Bylo ještě časně ráno a na jejich malé políčko přes stromy stále nesvítilo slunce. Bylo třeba vytrhat plevel, který na jaře rostl o tolik rychleji než plodiny, které tam zasadily. Za chatrčí měly několik jabloní, na kterých krásně rašily pupeny a zelenaly se mladé lístky. Ze země už začínal vyrůstat první hrách, mrkev a zelí byly také již zasety. Až za pár týdnů budou moci zasít pohanku, řepu a čočku. Ty by jim po ránu ještě mohly pomrznout, pokud by přišly ranní mrazíky.

Matka se chvíli dívala na dceru, jak motykou okopává a obrací půdu, vytrhává plevel a šetrně pleje okolí již zasazených plodin, aby ani jedno semínko, ani jedna rostlinka nepřišly nazmar. Vypadala, jako by ji ta vzdálenost od ohniště k prahu unavila, a jen ztěžka se vydala k Doubravce.

„Doubravko, pojď se najíst, ať máš sílu. Pak půjdu pracovat já

a ty půjdeš do lesa. Třeba najdeš něco, co nám pomůže zahnat hlad, než začneme sklízet první úrodu.“

Doubravka odložila motyku s kamenným ostřím a společně s matkou zasedly na lavici ke stolu. Společně poděkovaly Bohu za jeho dary a pustily se do kaše. Jedly přímo z kotlíku hrubě opracovanými dřevěnými lžicemi. Chléb na stole voněl a provokoval břích, ale i řídká pohanková kaše zasytila a zahřála. Když dojedly a poděkovaly Bohu za pokrm, vyběhla Doubravka umýt do studené vody v potoce nádobí.

Matka zatím vyšla na políčko, chopila se motyky a pokračovala v práci tam, kde její dcera přestala. Doubravka nechala vyschnout kotlík a lžice před chatrčí na sluníčku, vzala si proutěný košík a vyrazila do lesa.

Sluneční paprsky prosvítající mezi větvemi stromů ještě nestačily vyhnat noční chlad. Listí a vodou nasáklý mech ji studily do nohou, avšak Doubravka byla zvyklá na nepohodlí. Pomalu mířila k místu, kde věděla, že každé jaro roste medvědí česnek. Poslední krutá zima se na okolních stromech podepsala oloupanou kůrou, která místním posloužila jako náhražka mouky. V kmenech byly také navrtané díry pro získání mízy, jež hojila lidské rány a neduhy. A u těch pár jehličnanů, které v okolí byly, zely rány pro jejich smolu. Po cestě sebrala několik mladých kopřiv, které rostly rychleji než ostatní tráva a rostliny. Hledala byliny, které znala od své matky a rozhlížela se po čemkoli, co by mohla přinést domů.

Dno koše měla již naplněné, když došla na česnáčkový palouček, jak mu sama říkala. „Tak konečně, konečně roste,“ ulevilo se mladé dívce, když našla palouček plný zelených, šavnatých listů. Jeden mezi prsty rozemnula a vzduch se naplnil štiplavou, aromatickou vůní česneku a svěžestí jara. „Kde jste byly, vy moje lístečky zelené? Není to tak dlouho, co jsem tu byla a po vás nebylo ani památky.

A tak moc byste mé matce pomohly v její nemoci.“ A začala sbírat česnáček do košíku.

Slunce na nebi stoupalo a košík měla už skoro plný, a palouček stále nevydal všechno ze svého zeleného bohatství. Doubravka se usmála, naplněný košík ji hřál u srdce. „Tak, ještě pro Barborku,“ pomyslela si a natrhala svazek česnáčku. Svázala ho kusem trávy, aby svazeček hezky držel a mohla ho nést v ruce.

Cestou z lesa, s košíkem plným bylin, narazila Doubravka na uhlíře. Byl to statný muž s tváří opálenou od ohně a rukama špinavými od sazí. Zrovna stavěl nový milíř – hromadu dřeva, která se pomalu pálila pod vrstvou hlíny a drnů. Dým, který se valil ze dvou milířů, byl štiplavý a tmavý a uhlíř musel neustále hlídat, aby oheň neuhasl nebo se nerozhořel příliš silně. Doubravka s ním prohodila jen pár slov a poté se vydala po vyšlapané cestičce do vesnice a ke kovářovu stavení. Dveře měli dokořán a Barborka seděla před domem a kojila jejich nejmenšího.

„Přinesla jsem ti poděkování za chléb,“ oslovila ji Doubravka a položila svazeček česnáčku na lavici vedle kojící ženy. Malý chlapec se měl viditelně k světu. Narodil se loni na podzim a Doubravku překvapilo, o jaký kus povyrosl od chvíle, co ho viděla naposledy. A také pěkně zbaculatěl.

„Ale Doubravko, to jsi nemusela,“ usmála se Barborka a prohlížela si svazek česnáčku. „Ale na večeri přijde vhod, Matěj ho má moc rád. Dnes musel s podkovami na Pernštejn. Snad bude zpět dříve, než se začne smrákat. Kdo ví, kolik lidí tato zima přivedla k loupežnému řemeslu,“ povzdechla a přes tvář jí přelétl stín starosti o jejího muže.

„Však je to silný mužský, on si poradí,“ snažila se ji povzbudit Doubravka. „Bude co nevidět doma, ani se nenaděješ. A vyříd’ mu od nás pozdravení.“ Pohled jí sklouzl na velký prs s tmavou bradavkou,